

N:o 120.

Af herr **J. Ericson** i Borekulla, *om inlösen till statsverket af det så kallade gamla landgillet i Halland.*

Naturen af de så kallade halländska kyrkohemmanen har till följd af källornas otillräcklighet, såsom bekant, aldrig kunnat på ett bindande sätt utredas. Ända till fram emot 1860-talet gjorde såväl kronan som kyrkorna och presterskapet anspråk på sjelfva eganderätten, medan åborna å sin sida påstodo att hemmanen voro ursprungligen af skattematur. En och annan åbo hade dock på allra sista tiden börjat att förträngas från åboskapet och ersättas af arrendatorn. Men återstoden kunde med gamla handlingar visa sig vara i besittning af en stadgad åborätt. Hemmanen erlade utom skatten till kronan ett årligt landgille till kyrkor och prester.

Genom kongl. kungörelsen den 11 september 1863 blefvo dessa sväfvande förhållanden reglerade. Det bestämdes deri bland annat, att de hemman, der ej kyrkans eganderätt kunde med köpe- eller donationsbref styrkas, och som ej vore anslagna till boställen, stom-, annex- och mensalhemman, skulle få lösas till skatte. I och med det samma bestämdes äfven uttryckligen, att för kronans räkning ej vidare anspråk på eganderätten till dessa hemman skulle väckas. Såsom skatteköpeskillning åsattes de skatteköpta hemmanen årliga penninge- och spanmålsräntor; och sagda nådiga kungörelses 2:dra punkt stadgade i mom. c att kyrka eller prest, som ensam åtnjutit landgille af hemmanet, finge ock ensam, jemte landgillet, uppbära ofvan omförmälda räntor, men att, der landgille vore deladt emellan flere, räntorna skulle åtnjutas i förhållande till hvarderas andel i landgillet. De utskylder, som hvila på de skatteköpta så kallade halländska kyrkohemmanen, äro sålunda af tre slag:

1:o) de vanliga utskylderna;

2:o) de till kyrkor och prester utgående årliga penninge- och spanmålsräntor, hvilka, såsom framgår af ofvanstående redogörelse, ej äro att betrakta såsom annat än skatteköpeskilling; och

3:o) det gamla landgillet.

Hvad detta gamla landgille beträffar, så synes det alldeles uppenbart, att den lindring i grundskatterna, hvilken kongl. kungörelsen den 5 juni 1885 medgifver, borde också hafva kommit de så kallade halländska kyrkohemmanen till godo, i fall kronan haft detta landgille såsom en sig behållen uppbörd. Men då nu hemmanen i likhet med skattefrälsehemmanen hade att erlægga sin skatt icke till kronan utan till enskilde, så kunde lindring för dessa så kallade halländska kyrkohemman icke ifrågakomma med mindre än att innehafvaren af landgillet, d. v. s. kyrkor och prester, erhöle ersättning för sina genom skattelindringen minskade inkomster. Rättvisan synes dock fordra att lindring i landgillet erläggande lika väl kommer att ega rum som lindring egt rum i annan grundskatt. Billigheten kräfver en sådan åtgärd vis à vis de så kallade halländska kyrkohemmanen lika väl som beträffande skattefrälsehemmanen. Och i den nationella hushållningens intresse må det icke anses annat än välbetänkt, om dessa så kallade halländska kyrkohemman, hvilka äro betungade af så dryga skatter, att största delen af jordens afkastning går åt till utskyldernas betäckande, måste i skattehänseende blifva i någon mån likställda med Sveriges öfriga hemman.

För att hålla kyrkor och prester skadeslösa kunde såsom en utväg tagas i betraktande, huruvida icke landgillet, såsom vanlig grundskatt, kunde ingå till kronan och kronan å sin sida lemna ersättning till prester och kyrkor ur t. ex. åttonde hufvudtitelns anslag »kleresi-staten» och »kyrkors underhåll». Genom en sådan åtgärd blefve frågan om lindringen på ett enkelt sätt löst. Och icke skulle väl någon i en sådan åtgärd vilja se ett försök från kronans sida att ånyo göra anspråk emot kyrkor och prester samt få kronan betraktad såsom ursprunglig egare af jorden. Den enda olägenheten häraf kunde möjligen ligga deri, att något hemman blifvit skatteköpt, der en senare undersökning skulle kunna uppvisa att det haft natur af donations- eller köpehemman. Ehuru likväl det icke är troligt att så blefve förhållandet, synes det dock som om man kunde taga ett sådant fall med i beräkning, och från den synpunkten förfara vid lindringen af det landgille, som åligger de så kallade halländska kyrkohemmanen, på samma sätt som vid beredandet af lindring i den på skattefrälsehemmanen

hvilande grundskatt. Och om man väljer den metoden, har man derjeme vunnit, att äfven de ömtåligaste anspråk från kyrkornas och presternas sida blefve fullt tillgodosedda.

Med anledning af hvad jag anført, vågar jag vördsamt föreslå att Riksdagen måtte besluta:

a) att det landgille, som af de skatteköpta så kallade halländska kyrkohemmanen utgöres, måtte, under de närmare vilkor, som af Kongl. Maj:t komma att bestämmas, efter hembjudan inlösas af statsverket, i likhet med den inlösen af skattefrälseräntor, som under de sist förflutna åren egt rum;

b) att af statsverket inlöst landgille måtte erhålla samma lindring, som må tillkomma öfrig grundskatt; och

c) att sådant landgille, som icke på sätt i förestående båda moment omförmäles blifvit statsverket till inlösen hembjudet, måtte erhålla ej mindre samma rätt till lindring, som den Riksdagen i skrifvelse den 5 juni 1887 i dylika fall medgifvit åt skattefrälseräntor, än äfven den rätt till lindring, som må framdeles varda i grundskatters utgörande ytterligare medgifven.

Stockholm den 26 januari 1889.

Joh. Ericson.

Borekulla, Halland.